

Informacja w sprawie Funduszu Kościelnego

Autor tekstu: **Andrzej Pieniążek**

Warszawa, 20 września 2004 r.

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH i ADMINISTRACJI.
DEPARTAMENT WYZNAŃ i MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH

I. Podstawa prawna i źródła finansowania

Fundusz Kościelny utworzony został przepisami ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 ze zm.), zwanej dalej „ustawą”. Fundusz ten, stosownie do zasady równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych wyrażonej w art. 25 ust. 1 Konstytucji RP, działa na rzecz wszystkich kościołów i innych związków wyznaniowych, posiadających uregulowany status prawny w Rzeczypospolitej Polskiej.

Stosownie do art. 1 ust. 1 w zw. z art. 4 ustawy z dniem jej wejścia w życie, tj. 23 marca 1950 r., na własność Państwa przeszły wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych z wyjątkiem gospodarstw rolnych proboszczów granicach do 50 ha, a na terenie województw: poznańskiego, pomorskiego i śląskiego - do 100 ha, których posiadanie ustawa proboszczom poręczyła.

Zgodnie z art. 1 ust. 4 ustawy dochody z przejętych nieruchomości przeznaczone zostały wyłącznie na cele kościelne i charytatywne, zgodnie z jej przepisami. Dochody te oraz dotacje państwowe tworzyć miały Fundusz Kościelny (art. 8 ustawy).

Przepis ten nigdy jednak w praktyce nie został w pełni wykonany. Nigdy nie dokonano inwentaryzacji nieruchomości ziemskich przejętych na własność Państwa na mocy ustawy ani też nie usiłowano ustalić wysokości płynących z nich dochodów, ani nawet metody ich szacowania. W szczególności nie została wykonana delegacja zawarta w art. 1 ust. 5 ustawy, zgodnie z którą Minister Rolnictwa i Reform Rolnych zobowiązany został do ustalenia szacunku dochodów z przejętych nieruchomości. Obecnie, z uwagi na upływ czasu oraz przekształcenia własnościowe i zmiany w sposobie użytkowania nieruchomości (urbanizacja i uprzemysłowienie terenów porolnych) próby takie skazane są na niepowodzenie. Wykazały to próby podejmowane w latach 90-tych.

W efekcie z dwóch przewidzianych ustawą źródeł finansowania Funduszu Kościelnego — dochody z upaństwowionych nieruchomości i dotacje budżetowe — Fundusz korzystał i nadal korzysta jedynie z tego ostatniego, przy czym wysokość środków tego funduszu w latach 1950-1989 jest w zasadzie nie do ustalenia, bowiem przewidywane na jego wydatki kwoty oraz kwoty faktycznie wydatkowane nie były wyodrębniane i kryły się pod pozycją „Różna działalność” działalność budżetach Urzędu do Spraw Wyznań.

II. Cele Funduszu Kościelnego

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy w jego pierwotnym brzmieniu Fundusz Kościelny miał świadczyć na:

- utrzymanie i odbudowę kościołów,
- udzielanie duchownym pomocy materialnej i lekarskiej oraz organizowanie dla nich domów wypoczynkowych,
- objęcie duchownych ubezpieczeniem chorobowym na koszt Funduszu Kościelnego w przypadkach uzasadnionych,
- specjalne zaopatrzenie emerytalne społecznie zasłużonych duchownych,
- wykonywanie działalności charytatywno-opiekuńczej.

Ponadto Rada Ministrów otrzymała w ust. 2 ww. art. 9 delegację do rozszerzenia zakresu celów Funduszu również na inne potrzeby kościelne i charytatywne. Delegacja ta skonsumowana została w rozporządzeniu z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354), zgodnie z którym środki Funduszu

przeznaczone zostały, oprócz celów określonych w art. 9 ust. 1 ustawy, także na:

- wspomaganie kościelnej działalności oświatowo-wychowawczej i opiekuńczo-wychowawczej, a także inicjatyw związanych ze zwalczaniem patologii społecznych oraz współdziałania w tym zakresie organów administracji rządowej z Kościołem Katolickim oraz innymi kościołami i związkami wyznaniowymi,
- pokrywanie części wydatków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych na świadczenia z tytułu ubezpieczeń społecznych duchownych, zgodnie z art. 31 ust. 3 i 4 oraz art. 37 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych (Dz. U. Nr 29, poz. 156 ze zm.),
- konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej.

W wyniku nowelizacji ustawy dokonanej w związku z reformą systemu ubezpieczeń społecznych w cytowanym wyżej art. 9 ust. 1 skreślony został pkt. 3 (dotyczący ubezpieczenia chorobowego duchownych) zaś w pkt. 4 w miejsce finansowania specjalnego zaopatrzenia emerytalnego społecznie zasłużonych duchownych wpisany został obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne duchownych w wymiarze określonym w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887).

W efekcie, stosownie do aktualnie obowiązujących przepisów — z poszanowaniem zasady zawartej w art. 25 ust. 2 Konstytucji RP i art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (jt. Dz. U. z 2000 r. Nr 26, poz. 319), Fundusz Kościelny może świadczyć na następujące cele:

- finansowanie składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne duchownych,
- wspomaganie kościelnej działalności oświatowo-wychowawczej i opiekuńczo-wychowawczej a także inicjatyw związanych ze zwalczaniem patologii społecznych oraz współdziałania w tym zakresie organów administracji rządowej z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi,
- odbudowę, remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej.

III. Finansowanie ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego osób duchownych

Odnośnie ubezpieczenia społecznego osób duchownych i zakonnych trzeba przypomnieć, iż przez wiele lat okresu powojennego była to jedna z nielicznych grup społecznych pozostających poza systemem powszechnego ubezpieczenia i pozbawionych wszelkich świadczeń z tego tytułu. Wyjątkiem była wąska grupa tzw. księży patriotów, która otrzymywała różnego rodzaju świadczenia z Funduszu Kościelnego - według uznania ówczesnych władz. Sytuacja ta zmieniła się w wyniku wejścia w życie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych (Dz. U. Nr 29, poz. 156), która stworzyła odrębny rodzaj obowiązkowego ubezpieczenia społecznego duchownych nie podlegających temu obowiązkowi z innego tytułu, finansowanego w przeważającej części z Funduszu Kościelnego. Fundusz Kościelny pokrywał składki na ubezpieczenie członków zakonów kontemplacyjnych oraz różnicę pomiędzy wydatkami Funduszu Ubezpieczeń Społecznych a — ustalonymi na stosunkowo niskim poziomie — składkami na to ubezpieczenie opłacanymi bezpośrednio przez osoby duchowne. W ostatnim roku funkcjonowania tego systemu (1998) ubezpieczeniem społecznym duchownych objętych było ok. 24,9 tys. osób, zaś obciążający Fundusz Kościelny koszt tego ubezpieczenia wyniósł ok. 29,9 mln zł przy ok. 8,8 mln zł składek wpłaconych przez samych ubezpieczonych.

Stosownie do art. 25 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym (Dz. U. Nr 28, poz. 153 ze zm.), a obecnie — art. 28 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia (Dz. U. Nr 45, poz. 391 ze zm.) z Funduszu Kościelnego finansowane są składki na ubezpieczenie zdrowotne duchownych oraz alumnów wyższych seminariów duchownych i teologicznych, postulantów, nowicjuszy i juniorystów i ich odpowiedników, z wyłączeniem podatników podatku dochodowego i zryczałtowanego podatku od przychodów osób duchownych, natomiast zgodnie z art. 16 ust. 10 i 10a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 886 ze zmianami) Fundusz Kościelny finansuje składki na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe duchownych w wysokości 80%, a na członków zakonów kontemplacyjnych i misjonarzy w okresach pracy na terenach misyjnych w 100%.

IV. Dotacje z Funduszu Kościelnego

1. Działalność charytatywno-opiekuńcza i oświatowo-wychowawcza.

Wspomagając działalność charytatywną, oświatowo-wychowawczą i opiekuńczo-wychowawczą Fundusz Kościelny udziela dotacji m.in. na zakłady opiekuńczo-lecznicze, domy opieki społecznej, specjalistyczne zakłady dla głęboko upośledzonych dzieci i dorosłych, domy starców, domy samotnej matki, schroniska dla bezdomnych i jadłodajnie, zakłady wychowawcze i specjalnej troski, domy dziecka, ochronki, żłobki, przedszkola, szkoły podstawowe i średnie ogólne i specjalistyczne, bursy, internaty, świetlice itp. placówki prowadzone przez kościelne osoby prawne.

Dotacje z Funduszu Kościelnego przeznaczone są głównie na budowę, rozbudowę, remonty, adaptacje i modernizacje tych placówek. W nielicznych, szczególnie uzasadnionych przypadkach Fundusz finansuje również zakup wyposażenia i pomocy dydaktycznych o charakterze trwałym. Fundusz nie pokrywa kosztów bieżącego utrzymania tych placówek, tj. np. nośników energii, żywności, odzieży, środków czystości, lekarstw i artykułów sanitarnych, usług eksploatacyjnych, wynagrodzeń itp.

Fundusz Kościelny nie finansuje placówek oświatowo-wychowawczych o charakterze kultowym jak np. punkty katechetyczne, grupy oazowe, punkty rekolekcyjne itp.

Fundusz Kościelny dotując wybrane przedsięwzięcia partycypuje w części niezbędnych nakładów lub finansuje wybrane ich elementy.

2. Remonty i konserwacja zabytkowych obiektów sakralnych

Ze względu na utrzymującą się od lat i pogłębiającą się w ostatnim okresie znaczną dysproporcję pomiędzy wielkością środków finansowych Funduszu Kościelnego a zgłaszanymi pod jego adresem potrzebami w tym zakresie, dotacje Funduszu przyznaje się wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt, a w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.

Fundusz nie finansuje remontów i konserwacji ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony a także stałych elementów wystroju wnętrz jak polichromie, freski, witraże i posadzki.

V. Dane statystyczne

Pełne zestawienie dotacji budżetowych na Fundusz Kościelny na przestrzeni lat 1999-2004 z uwzględnieniem wydatków na finansowanie ubezpieczeń społecznych osób duchownych, wspomaganie działalności charytatywno-opiekuńczej i oświatowo-wychowawczej oraz remonty zabytkowych obiektów sakralnych z podziałem na Kościół Katolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny oraz pozostałe kościoły i inne związki wyznaniowe zawiera tabela stanowiąca załącznik Nr 1 do niniejszej informacji.

Jak widać z zawartych w tabeli danych wejście w życie ustawy o systemie ubezpieczenia społecznego oraz ustawy o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym nakładając na Fundusz Kościelny nowe zadania związane z finansowaniem przez państwo składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne osób duchownych, spowodowało, iż ponad 85% całości budżetu Funduszu Kościelnego, pomimo ustalenia podstawy obliczania wysokości składek na minimalnym poziomie (dla ubezpieczenia zdrowotnego – świadczenie pielęgnacyjne [obecnie 420,00 zł] zaś dla ubezpieczeń społecznych - minimalne wynagrodzenie [obecnie 824,00 zł]), przekazywana jest do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na pokrycie ww. składek. Fundusz Kościelny finansuje obecnie składki na ubezpieczenie zdrowotne i ubezpieczenia społeczne za ok. 20.00 – 21.000 osób duchownych, wśród których grupę ok. 4000 stanowią członkowie zakonów kontemplacyjnych klauzurowych i misjonarze w okresach pracy na terenach misyjnych, za których Fundusz Kościelny opłaca w 100% składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe i zdrowotne. Fundusz Kościelny nie ma żadnego wpływu na wysokość

obciążeń z tego tytułu. Wolumen składek uzależniony jest wyłącznie od wskaźników i podstaw ich obliczania określonych właściwymi przepisami oraz ilości ubezpieczonych. Zgodnie z § 24 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, wypłaconych zasiłków z ubezpieczeń chorobowego i wypadkowego, zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych oraz kolejności zaliczania wpłat składek na poszczególne fundusze (Dz. U. Nr 165, poz. 1197 ze zm.) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji przekazuje Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych należne składki w wysokości określonej przez ZUS na podstawie deklaracji rozliczeniowych i deklaracji rozliczeniowych korygujących.

Dokładny udział poszczególnych Kościołów i związków wyznaniowych w całości budżetu Funduszu Kościelnego nie jest znany. Wynika to z faktu, iż dominująca część środków Funduszu przeznaczana jest na finansowanie składek na ubezpieczenia zdrowotne i społeczne osób duchownych, przekazywanych Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych na podstawie opracowywanej przez ZUS elektronicznie dokumentacji zbiorczej. Posiadany przez ZUS zasób informacji nie pozwala natomiast na dokonanie podziału ubezpieczonych osób duchownych według kryterium przynależności do poszczególnych kościołów i innych związków wyznaniowych.

W odniesieniu do środków przeznaczanych na dotacje udzielane kościelnym osobom prawnym na pozostałe cele Funduszu Kościelnego — udział w nich osób prawnych poszczególnych kościołów i innych związków wyznaniowych podlega w poszczególnych latach pewnym wahaniom, przy zachowaniu generalnie stałych proporcji. W latach 1990-2003 osoby prawne Kościoła Katolickiego uzyskiwały ok. 83% — 89% środków, Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego — ok. 6%-11%, zaś pozostałych kościołów i innych związków wyznaniowych — ok. 2,5%-9% środków. Wynika to z faktu, iż Fundusz Kościelny wspomaga obiekty i dzieła wszystkich kościołów i innych związków wyznaniowych posiadających uregulowany status prawny oraz nie posiada ustalonego z góry schematu podziału środków według kryterium wyznaniowego. Fundusz nie finansuje bowiem samych kościołów (w znaczeniu związku wyznaniowego), ich działalności kultowej, lecz konkretne obiekty będące w posiadaniu osób prawnych kościołów oraz konkretne prowadzone przez nie dzieła. Udział poszczególnych kościołów w środkach Funduszu przeznaczonych na dotacje, kwalifikujących się do ich udzielenia, a pośrednio — z ilości posiadanych przez osoby prawne poszczególnych kościołów zabytkowych obiektów sakralnych oraz ilości prowadzonych przez nie dzieł charytatywnych, oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych.

VI. Fundusz Kościelny a rewindykacja nieruchomości kościelnych

Cele Funduszu Kościelnego pozostają bez związku z realizowanym procesem przywracania kościołom i innym związkom wyznaniowym upaństwowionych nieruchomości. Stosownie do cytowanego art. 8 ustawy Fundusz Kościelny miały tworzyć dochody z nieruchomości przejętych na jej mocy oraz dotacje państwowe. Ustawa obowiązuje do dnia dzisiejszego i dokonane zgodnie z jej przepisami przejęcia nieruchomości zachowują skutek prawny. procesem przywracania własności nieruchomości, w odniesieniu do nieruchomości przejętych w toku wykonywania tej ustawy, objęte są natomiast nieruchomości przejęte z naruszeniem jej przepisów. Wynika to z faktu, iż w toku wykonywania ustawy powszechna była praktyka przejmowania także w całości lub znacznej części nieruchomości objętych poręczeniem ustawowym. Utrzymując w mocy skutki prawne przejęcia na własność Państwa własności nieruchomości dokonanej na mocy ustawy państwo nadal pozostaje swego rodzaju dłużnikiem kościołów i innych związków wyznaniowych, których to przejęcie dotknęło.

Należy ponadto zauważyć, iż zarówno cyt. art. 8 ustawy jak i przepisy określające cele Funduszu Kościelnego wydane po jej uchwaleniu odchodzą od wyłącznie rekompensacyjnego charakteru Funduszu, tak w aspekcie dochodowym jak i wydatkowym, przewidując dofinansowanie Funduszu dotacjami państwowymi ponad dochody z upaństwowionych nieruchomości jak i uwzględniając finansowanie z Funduszu społecznie użytecznych zadań stanowiących pole współdziałania państwa z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi. Trzeba bowiem dokonać rozróżnienia pomiędzy działalnością stricte religijną a działalnością społecznie użyteczną prowadzoną przez kościoły i inne związki wyznaniowe w sferach pozareligijnych. W zakresie kompetencji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji przyznawane z Funduszu Kościelnego dotacje dla kościelnych osób prawnych przeznaczone są na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów sakralnych, stanowiących wspólne

dziedzictwo kulturowe całego narodu oraz wspieranie prowadzonej przez te osoby działalności charytatywnej, oświatowo-wychowawczej i opiekuńczo-wychowawczej, a więc dotyczą sfery współdziałania państwa z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi w realizacji zadań społecznie użytecznych, pozostających w kręgu spraw publicznych.

Trzeba mieć na uwadze także fakt, że osoby duchowne i zakonne, w tym zwłaszcza członkowie zakonów kontemplacyjnych klauzurowych i misjonarze w okresach pobytu na terenach misyjnych są jedną z kilku grup społecznych nie osiągających żadnego lub znikomego przychodu, za które, ze względów humanitarnych, w myśl wprost wyrażonej w art. 4 ustawy "o NFZ" zasady solidarności społecznej, składki ubezpieczeniowe opłacane są z budżetu państwa. Ze względu na właściwości systemu ewidencji przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych osób ubezpieczonych brak jest nadal możliwości ustalenia dokładnych ilości osób ubezpieczonych z poszczególnych tytułów ubezpieczenia oraz weryfikacji prawidłowości dokonanych zgłoszeń do tych ubezpieczeń. Możliwość taka, według informacji uzyskiwanych z ZUS powstanie z chwilą pełnego uruchomienia informatycznego systemu indywidualnych kont osób ubezpieczonych. Wskazać jednak należy, iż wymieniona ilość osób duchownych objętych ubezpieczeniami finansowanymi w całości lub części przez Fundusz Kościelny jest w zasadzie zbieżna z podawanymi przez władze kościołów: katolickiego i prawosławnego, których duchowni stanowią zdecydowaną większość osób objętych tym systemem.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji nie posiadając w tym zakresie kompetencji nie dysponuje danymi o powierzchni gruntów rolnych stanowiących obecnie własność poszczególnych kościołów i innych związków wyznaniowych. Według informacji uzyskanych w grudniu 2003 r. od Departamentu Analiz i Udostępniania Informacji Głównego Urzędu Statystycznego, Urząd ten również nie posiada danych w tym zakresie w ujęciu pozwalającym na wyodrębnienie spośród wszystkich właścicieli gruntów rolnych kościołów i innych związków wyznaniowych. Jak wynika z tej informacji przy opracowywaniu wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. parafialne gospodarstwa rolne zostały włączone do gospodarstw indywidualnych i nie ma możliwości wydzielenia dla nich informacji ze spisu. Z danych spisowych wynika jedynie, że klasztory, zakony i kongregacje wszystkich kościołów i innych związków wyznaniowych posiadają nieruchomości o ogólnej powierzchni 8888,44 ha, w tym 7287,81 ha użytków rolnych.

W wyniku zakończonych postępowań regulacyjnych przeprowadzonych przez pięć działających obecnie komisji regulacyjnych (Komisja Majątkowa prowadząca sprawy Kościoła Katolickiego, Komisja Regulacyjna prowadząca sprawy Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, Komisja Regulacyjna do Spraw Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Komisja Regulacyjna do Spraw Gmin wyznaniowych Żydowskich i Międzykościelna Komisja Regulacyjna prowadząca sprawy pozostałych kościołów i innych związków wyznaniowych) oraz — w odniesieniu do niektórych kościołów i innych związków wyznaniowych - Ministra właściwego w sprawach wyznań religijnych i wojewodów osobom prawnym kościołów i innych związków wyznaniowych przywrócono własność i przekazano nieruchomości rolne o łącznym obszarze ok. 58.200 ha, zaś na podstawie przepisów właściwych ustaw regulujących stosunki pomiędzy państwem a poszczególnymi kościołami i innymi związkami wyznaniowymi wojewodowie (lub inne organy wykonujące w imieniu Skarbu Państwa uprawnienia wynikające z własności nieruchomości) stwierdzili nabycie przez kościelne osoby prawne własności nieruchomości z mocy prawa oraz przekazali im nieodpłatnie, w tym grunty rolne, o łącznym obszarze ok. 36.900 ha.

W sprawach rewindykacji upaństwowionych nieruchomości Kościoła Katolickiego do Komisji Majątkowej wpłynęły ogółem 3062 wnioski o wszczęcie postępowań regulacyjnych. Według stanu na dzień 30 sierpnia 2004 r. rozpoznano — całkowicie lub częściowo — 2875 spraw, w wyniku których zawarte zostały 1354 ugody oraz wydano 905 orzeczeń przywracających lub przekazujących własność nieruchomości. W wyniku wydanych orzeczeń i zawartych uгод przywrócono i przekazano kościelnym osobom prawnym własność nieruchomości o ogólnej powierzchni ok. 56.320,00 ha, w tym 415 nieruchomości budynkowych o powierzchni 332,30 ha. Ponadto 570 postępowań regulacyjnych zakończono odrzuceniem lub oddaleniem wniosku bądź umorzeniem postępowania, zaś w 46 sprawach zespoły orzekające nie uzgodniły stanowiska.

Próbując dokonywać oceny wielkości gruntów nabytych w drodze różnego rodzaju postępowań rewindykacyjnych w kontekście podstaw funkcjonowania Funduszu Kościelnego trzeba mieć na uwadze dwie istotne okoliczności.

Po pierwsze - wspomniany wyżej brak możliwości w miarę precyzyjnego ustalenia powierzchni gruntów przejętych w wykonaniu ustawy. Według danych b. Urzędu do Spraw Wyznań opartych na informacjach Ministerstwa Finansów dotyczących opłaty podatku gruntowego, w 1965 r. kościoły i inne związki wyznaniowe posiadały ok. 38.675 ha gruntów, zaś w latach 1950-1965 sprzedały ok. 5.000 ha gruntów. Z porównania tych liczb z fragmentarycznymi danymi o ilości gruntów będących w ich posiadaniu w kresie przedwojennym i informacjami o ilości gruntów przejętych w pierwszym roku obowiązywania ustawy z 1950 r. wynika, że przejęciu w wykonaniu ustawy ulec mogły nieruchomości o łącznym obszarze ok. 134.000 ha.

Po drugie zaś - fakt, iż przepisy o utworzeniu Funduszu i przepisy umożliwiające kościołom i innym związkom wyznaniowym składanie wniosków rewindykacyjnych mają charakter komplementarny i jako takie nie dotyczą tej samej materii. Fundusz Kościelny miał stanowić rekompensatę za dobra martwej ręki przejęte na własność Państwa na mocy, a więc w zgodzie z przepisami ustawy, podczas gdy przedmiotem postępowań regulacyjnych — w odniesieniu do nieruchomości przejmowanych w toku jej wykonywania — mogą być, jak wyżej wspomniano, wyłącznie grunty przejęte z naruszeniem jej przepisów, to jest bez zachowania gwarantowanych nią norm obszarowych. Celem postępowań w sprawach dotyczących tej kategorii gruntów jest doprowadzenie do stanu zgodnego z ustawą z 1950 r. Ponadto rewindykacja nieruchomości kościelnych obejmuje także nieruchomości przejmowane przez państwo w innych trybach niż wprowadzony ustawą z 20 marca 1950 r. zaś nieruchomości przekazywane kościołom i innym związkom wyznaniowym nieodpłatnie na własność to w zasadzie wyłącznie nieruchomości rolne na terenach tzw. Ziemi Zachodnich i Północnych, na których ustawa z 20 marca 1950 r. nie miała zastosowania, będące *sui generis* rekompensatą za nieruchomości pozostawione na terenach nie wchodzących obecnie w skład Rzeczypospolitej Polskiej. Wskazać można, iż Kościół Katolicki był w 1939 r. właścicielem nieruchomości o łącznej powierzchni ok. 400 tys. ha, w tym ok. 55 tys. ha lasów (por.: W. Mysłek — Kościół Katolicki w Polsce 1918-1939, Książka i Wiedza 1966). Gdyby zatem próbować odnosić ściśle powierzchnię nieruchomości odzyskanych przez kościoły i inne związki wyznaniowe w wyniku postępowań rewindykacyjnych do wielkości środków Funduszu Kościelnego w myśl przepisów ustawy z 20 marca 1950 r., to trzeba by przyjąć, iż dotyczyć to może tylko tych gruntów, które przejęte zostały na własność państwa z zachowaniem określonych ustawą norm obszarowych a następnie pozostawione w faktycznym użytkowaniu jednostek kościelnych i w efekcie przeszły na ich własność z mocy prawa. Obecnie posiadane dane nie pozwalają na określenie dokładnej powierzchni gruntów nabytych w tym trybie, nie ulega jednak wątpliwości, iż jest to jedynie część gruntów przez nie odzyskiwanych. Na ocenę zasadności utrzymywania Funduszu Kościelnego w całości lub części, gdyby dokonywać jej wyłącznie w świetle posiadanych obecnie przez kościoły i inne związki wyznaniowe gruntów rolnych, wpływać winna także okoliczność, iż fundusz ten przez niemal 40 lat (1950-1989) w zasadzie nie realizował ustawowych zadań lub realizował je w zakresie mocno ograniczonym, w sposób wybiórczy i uznaniowy, motywowany względami politycznymi.

VII. Komisja Konkordatowa

W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji nie są obecnie opracowywane żadne koncepcje reformy dotychczasowych podstaw i zasad działania Funduszu Kościelnego.

Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską w art. 22 ust. 2 przewiduje utworzenie specjalnej komisji do spraw finansowych, która zajmie się koniecznymi zmianami. W czasie wspólnych posiedzeń Rządowej i Kościelnej Komisji Konkordatowej od 1999 r. obie strony podnosiły potrzebę podjęcia prac nad reformą Funduszu Kościelnego.

Na początku 2001 r. został powołany Zespół ds. Ekonomicznych Rządowej i Kościelnej Komisji Konkordatowej. Zespół odbył jedno posiedzenie — w czerwcu 2001 r. Stronę rządową reprezentowali: Halina Wasilewska-Trenkner — Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów, Krzysztof Ners — Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów, Andrzej Czohara — Dyrektor Departamentu Wyznań MSWiA. Na posiedzeniu poświęconym kwestii Funduszu Kościelnego nie zapadły żadne konkretne ustalenia.

*

Załącznik: [Przychody i wydatki Funduszu Kościelnego \(1990-2004\)](#)

(Publikacja: 19-12-2004)

Oryginał. (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3826>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl